

Yoksul Kuzey'in Güneyi: Kafkasya Öznelliği ve İkincil "Avustralizm" Kompleksi*

Madina Tlostanova**

Çev. Furkan Özkan***

Özet

İkinci Dünya'nın haritadan silinmesi, dünya düzenindeki ikiliğin artmasına yol açtı ve dünyanın eksenini Kuzey-Güney ayrımına doğru kaydırды. Bu ayrım, Doğu-Batı ayrımına benzer şekilde, özelleştirilmiş hayaller ve karakteristikler ortaya çıkararak yerel tarihlerin çeşitliliğini homojenleştirmeye eğilim gösterdi. İkinci Dünya'dan arta kalanların Kuzey'e ya da Güney'e doğru kayması, geçmişte bu dünyanın bir parçası olan tüm unsurlar için kaçınılmaz hale geldi. Ancak bu bağlam, söz konusu unsurları belirsiz, hatta olumsuz bir öznellekle karşı karşıya bıraktı. Bu makale, eski sosyalist dünyanın ve bu dünyanın kolonyal ötekilerinin küresel Kuzey-Güney ayrımındaki rolünü ve işlevini, kolonyal ve emperyal farklılık konseptleri aracılığıyla sorunsallaştırmayı amaçlıyor. Makale, Kafkasya'yı yoksul Kuzey'in güneyindeki en uç örnek olarak değerlendiriyor ve bölge insanlarının öznelliği için yıkıcı olan ikincil "Avustralizm" sendromunu analiz ediyor. Avrupalı olmayan Rusya'ya/Sovyetlere ait eski kolonilerdeki oluşun, hissedişin ve düşünüşün olası dekolonizasyon yöntemleri üzerinde duruyor.

Anahtar Kelimeler: Kafkasya, Öznellik, Kuzey-Güney Ayrımı, Post-Sovyet, Kolonyalizm

* The Global South, Vol. 5, No. 1, Special Issue: The Global South and World Dis/Order (Spring 2011), pp. 66-84. Indiana University Press. Türkçeye çevrilerek yayımlanmasına izin verdiği için dergi yönetimine teşekkür ederiz. (Makale gönderim tarihi: 22.09.2017, makale kabul tarihi: 08.10.2017).

** Madina Tlostanova - Prof. Dr., Linköping Üniversitesi, Tematik Çalışmalar Bölümü (TEMA) / Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları (TEMAG), Linköping, İsveç. E-mail: mydina@yandex.ru

*** Furkan Özkan - St. Petersburg Devlet Üniversitesi, Siyaset Bilimi Fakültesi, Dünyada Politik Süreçler ve Uluslararası İlişkiler Böl. Yüksek Lisans Öğrencisi. E-mail: furkanozkan@mail.ru

The South of the Poor North: Caucasus Subjectivity and the Complex of Secondary “Australism”

Abstract

The erasing of the Second World has resulted in the increased binarity of the world order and changing of its axis to the North-South divide. Similarly to the West-East partition it tends to homogenize various local histories into imagined essentialized sets of characteristics. Drifting of bits and pieces of the Second World in the direction of either the North or the South has become unavoidable for all its former subjects, yet leaves them with an uncertain, almost negative subjectivity. The article problematizes the role and function of the ex-Socialist world and its colonial others within the global North-South divide and through the concepts of colonial and imperial differences. It considers Caucasus as the utmost case of the South of the poor North and analyses secondary “Australism” syndrome which is devastating for the subjectivity of its people. Finally, it dwells on the possible ways of decolonizing of being, sensing and thinking in the non-European Russian/Soviet ex-colonies.

Keywords: *Caucasus, Subjectivity, North-South Divide, Post-Soviet, Colonialism*

Güneye Dair Bir Giriş

1993 ilkbaharında entelektüel açıdan keskin, ancak biraz da bir şekilde kırılğan olan, zarif Eudora Welty ile söyleşi yapıyordum. O sırada Mississippi Üniversitesi İngiliz Dili Bölümünde yüksek lisans öğrenimi görüyordum. Kendisi, kökenimin Rusya'nın güneyinde yer alan Kafkasya'ya dayandığını öğrenince, “Dünyanın tüm güneyleri birbirine benzer,” dedi. Bunu, beni aralarına almayı amaçlayan hoş bir Güneyli jesti olarak yorumladım. Ancak sonra bunun üzerine düşünmeye, karşılaştırmaya ve çözümlemeye başladım. Bu sürecin sonunda Eudora Welty üzerine bir tez yazdım, ABD'nin Güney kurgusu hakkında birkaç makale kaleme aldım. Nihayetinde Welty'nin bu sözünün hiç beklenmedik şekillerde yüksek tonda yankılandığı Güneyli, ancak aynı zamanda Kafkasyalı da olan kendi romanım ortaya çıktı. Mississippi'de bir yıl geçirdim. Bu sırada iklimin, ağaçların, kuşların, yerel tatların, kokuların tadını çıkardım. En önemlisi de hikâyeleri, anıları, ön yargıları ve kompleksleri ile, New England ya da Moskova sakinlerinin aksine, bir yabancıнын içinde de bir insan olduğunu her zaman görmeye hazır insanlar arasında kendimi evimde

gibi hissettim. Son on yıldır ABD'nin Güney kurgusu hakkında pek yazmıyorum. Ancak Batılı olmayan dünyanın daha geniş bir konsepti olarak Kafkasya hakkında pek çok yazı yazdım. Bu makalede Güney'i yeniden değerlendirmeyi amaçlıyorum. Ancak bu kez geri planda küresel bir boyut olduğunu da hesaba katıyorum. Makale, farklı yerel tarihlerin, küresel Güney'in yeni inşasıyla nasıl ilişkili olduğunu, neden bazı insanların hiç ilerlemeyip bazılarının ise negatif direnişi pozitif yeniden varoluşa dönüştürdüklerini ve ikincil Avustralizmin, Kafkasya'nın küresel Güney ile tam anlamıyla bütünleşmesini hangi yönlerden engellediğini anlamayı amaçlıyor.

Kafkasya'nın yerel tarihi Amerikan Güneyi'nin geçmişinden sorgulanamayacak kadar farklı. Ancak bu tarih pek çok yönden küresel Güney'in yörüngesiyle uyum gösteriyor. Ayrıca bazı açık değişmezler bu derin Güney'de beni ağır ve sancılı şekilde evimdeymiş gibi hissettiriyordu. Bu durum beni, bugün yoksul Kuzey'in Güney'i olarak bilinen, çocukluğumun Güney'ini yeniden düşünmeye zorladı. Bu değişmezlerin arasında zoraki Sovyet modernleşmesinin bile onaramadığı, bir şekilde kırılmış zamandan hep daha önemli olmuş tuhaf bir mekân duygusu vardı: Kafkasyalı Güney mitolojisi, gerçeklik ve mit arasındaki boşluğu oldukça net bir şekilde anlamış, bunu yeniden yaratıp hiç ama hiç durmaksızın tekrarlamış ve bu boşluğu dile getirmeyecek şekilde de inatçı bir isteksizliğe sahip; günümüzde kalabalık Kafkasya diasporası aracılığıyla tüm dünyaya yayılan ve "küreselleşmenin prehistoryası"¹ kavramını kendilerine özgü ve tuhaf şekilde yorumlayan mağlup ama mağrur insanlar; yüz binlerce önemsiz insanın hayatıyla bağlantılı olan Osmanlı'nın ya da Karadeniz'e çıkışın silinip gitmiş tarihi; yeryüzü şekillerindeki ve hikâyelerdeki baştan çıkarıcılık ile gizli şiddet; "beyaz köleliğin" siyah efsanesindeki sancılı cinsiyet ve kölelik teması; Kafkasya'da beyaz tenli olmanıza rağmen siyah tenli sayılmanız, siyah tenliyseniz de beyaz sayılabilmeyi içeren paradoksal bir boyut kazanan bastırılmış ancak hala yüzeyden görülen ırk algısı.

¹ Bu terim, Çerkes diasporası üyesi, antropolog Seteney Shami'nin aynı başlıklı makalesinde kullanılıyor. Bkz. Shami, "Pre-histories of Globalization: Circassian Identity in Motion" (2000).

Tüm bunları daha sonra, yerel olanın küresel olmak için izlediği karmaşık yolları bulmak amacıyla dikkat kesildiğimde keşfettim. Ayrıca, Güneyli (Kafkasyalı) ve Şarklı (Orta Asyalı) olduğumu, ancak mağlup imparatorluğun benim gibi kolonyal nesnelere içinden çıkılmaz bir kısıpca alması nedeniyle kaçınılmaz şekilde yoksul Kuzeyli (Rusyalı) olduğumu da fark ettim. İşte o zaman, her Güney’de, “kendi” yoksul Kuzey’imden daha iyi anlaşılacağıma da fark ettim. Welty ile yaptığım söyleşiden sonra Mississippi deltasındaki ormanda durdum, evimin kokusunu hissettiğim tatlı havayı içime çektim, çok tanıdık gelen kızılık ağacına dokundum. O sırada, çocukluğumu geçirdiğim, güneydeki koyu mavi gecelerde yankılanan ahenkli ses tonlarına benzeyen bir ses tonunda Güneylilerin sözcükleri uzatarak konuşma alışkanlığına sahip olan komşumun gölün karşı yakasından bana seslendiğini işittim. Sonraki yirmi beş yılımı Moskova’da geçirdim ve sık sık yurt dışı seyahatlerine çıktım. Kafkasyalıların hassasiyetlerini ya da kimliğini ne o zaman ne de şu anda temsil ettiğimi kesinlikle iddia edemem. Ancak, bunun ne anlama geldiğini biliyorum. Bunu yerli bir kaynak kişi ya da objektif bir antropolog olarak değil, hem sevdiğim hem de nefret ettiğim Kafkasya’ya sonsuza kadar bağlı kalacak dış dünya algısına sahip bir sınır insanı olarak söylüyorum.

Dünyanın Eksenini Değiştirmek: Modernite/Kolonyalite Mantığını Korumak

Günümüzde herkes oryantalizm ve oksidentalizm terimlerinden, bu terimlerin yan anlamlarından ve ince ayrımlardan haberdar. Bu sözcüklerin akademik alanda nasıl yapmacık bir tarafsızlıkla kullanıldığı da kamuya açık siyasi ve ideolojik ortama nasıl yansıdığı da biliniyor. Ancak her iki terim de belirli tarihi ve jeopolitik bağlam ile mantığa ait kavramlar. Bu terimler Avrupa’nın normatif ulus devletlerinin, modern çağın kapitalist imparatorluklarının, beşeriyeti ölçmek için başlıca araç olarak kullanılan sınıflandırma kaygısına yönelik karşılaştırmacı anlayışın ve temel kültürleşme tekniği olarak kullanılan kendine mal etme ve/veya yok etmenin mantığı bağlamında tanımlanabilir. Genelde iki parçaya bölünmüş şekilde karşımıza çıkan bu mantık, kapitalizm/sosyalizm ikiliğinin yaşandığı (tarihsel açıdan) oldukça kısa bir süre varlığını devam ettirdi. Bu mantık, İkinci Dünya’nın saf şekilde ideolojik olan karakteristik özelliklerini ırksal ilişkilere, kültürel farklılıklara ve emperyal-kolonyal etkileşimlere dönüştürüyordu. İkinci

Dünya'nın 1990'lı yılların başındaki hızlı ve hatta tek gecedeki çöküşü, Fukuyama'nın kötü bir üne sahip olan "tarihin sonu" söylemiyle vücut bulan tuhaf bir semptomu yol açtı.² Bu çöküş, Sovyet sonrası duruma dair tipik Batılı anlayış için uzamsal bir algıdan çok geçici bir algı olup, bu nedenle de gerçekte burada yaşayan milyonlarca insanı hesaba katmıyor ve onları görünmez kılıyordu. Ortadan kaybolan İkinci Dünya'nın bakış açısından (ve benim açımdan) bakıldığında ise, bu durum aşağıdaki sorularla özetlenebilir: Hükümsüz olmak, dünyanın yeni düzeninde hiçbir şey olmak ne anlama gelir? Tarihteki İkinci Dünya anlatısının bittiği, savaşın kazanıldığı, mağlup tarafın hiçbir zaman yeniden ortaya çıkmayacağı ve kendisinin var olduğuna dair saçma iddialarla dünyayı bir daha usandırmayacağı gerçeğinin farkında olmak ne anlama gelir?

Sovyet sonrası alan ne sermaye dünyasına girebilir ne de dünya işçi sınıfına katılabilir. Bu nedenle bu alan, her ne kadar istese de "Ulu Terhanlere"* dönüşmedi. (Robbins 54). Sovyet sonrası insan, ne başkalarının emeğiyle üretilen meyveyi tüketmenin pasif suçluluğunu hissetti, ne de Kaliban'ın** öfkelerini duydu. Sovyet sonrası entelektüel elitleri, yakın döneme kadar Batı geleneğini kendilerininmiş gibi görmeye devam etti. Batı kültürüyle yetiştirilmişlerdi ve (bazen Rusluğun da araya girmesiyle) kendilerini bununla tanımlıyorlardı. Burada tekrarlayan bir hassasiyet de var. Milyonlarca insandan, eski madunlardan ve onların amirlerinden oluşan mevcut topluluğun tamamı kendilerini aniden tarihin/ modernitenin dışına atılmış buldu. Burada söz konusu olan şey, fiziksel olarak hayatta kalması gereken bir durumda olan sıradan bir bireyin, mahrem ve perişan yaşamı ile tarihin en karanlık, kurnaz ve irrasyonel güçlerinin yer aldığı bir arka plandaki temel sorunları çözmek konusundaki yetersizliğidir. Devasa

² Fukuyama'nın Sovyet sonrası durumu oldukça geçici bir şekilde yorumlaması son yirmi yıldır defalarca eleştirildi. Ancak kitabın başlığı, o günden bu yana dillere pelesenk olmuş durumda. Bkz. Fukuyama, *Tarihin Sonu ve Son İnsan* (1992).

* Uygunsuz koşullarda işçi çalıştıran atölye. (ç.n.)

** Kaliban Shakespeare'in Fırtına adlı oyununda bir canavar gibi gözükten sakat karakterdir. Kaliban'ın öfkesi, ona köle gibi davranan kişiye değil kendi özünün ve çirkinliğinin farkındalığıdır. (ç.n.)

boyuttaki ani tarihi değişimler nedeniyle, küresellik bireyin kişisel hayatına zorla sızıyor ve onun hayatını, (eski) imparatorluğun sayıları milyonları bulan, alışık oldukları sosyal varlıklarını, işlerini, vatandaşlıklarını, yaşama becerilerini, kendilerine duydukları saygıyı ve geleceğe dair umutlarını kaybeden tebaalarıyla bağlıyor. Buradaki ahlaki yaklaşımın oynadığı rol, suçluluk ve kendini meşrulaştırma olarak görülmüyor. Bu yaklaşım bir dargınlıkla ve sonuç olarak eyleme geçmemeye ya da nadir de olsa, Sovyet sonrası arınmanın dekolonyal seçeneğin karşısındaki üstünlüğüyle sonuçlanmaktadır.

İkinci Dünya'nın haritadan silinmesi, dünya düzenindeki ikililiğin artışı gibi farklı sonuçlar ortaya çıkardı. Arta kalan parçaların Kuzey'e ya da Güney'e kayması, önceden bu dünyaya ait unsurların tamamı için kaçınılmaz hale geldi. Üçüncü bir terimin olmayışı, başka bir deyişle, bir zamanlar mevcut olanla orta yolda buluşma ihtimalinin ortadan kalkmış olması, başlıca jeopolitik modelleri de etkiledi. Bu durum, böyle bir mantığın zorbalığıyla aynı kefeye konmak istemeyen türlü türlü ve çelişkilerle dolu bir dünya ile Friedrich Ratzel³, Halford Mackinder ya da biraz daha sonra Karl Houshofer ve daha yakın dönemde ise Dimitri Kitsikis ve Samuel Huntington'ın öncülüğünde eskinin "klasik" jeopolitik ve medeniyet modellerine muhafazakâr bir geri dönüş yapan küresel Kuzey ve küresel Güney'in katı muhalefetine arasında büyük bir boşluk meydana getirdi. Soğuk Savaş'ın ideolojik dili, arka planda yenedünyanın eksenini olarak Kuzey-Güney ayırımına odaklanarak ve yerini *lebensraum* [yaşam alanı], dünyanın kalbi (*heart-land*) ve kenar kuşak (*rim-land*) kavramlarının dejavusuna ve farklı medeniyetler ile ara bölgelerin belirli sabit özelliklerle ilişkilendirilmesi yaklaşımına bıraktı. Günümüzde ekonomik boyut, küresel Kuzey ve küresel Güney tasarımıında galip gelmiş görünmektedir. Bu fikir, Willy Brandt'in 1980 yılında dünyayı yaklaşık 30° Kuzey⁴ enleminden ikiye ayırmasında da vücut bulmuştu. Bu ayırma göre Avustralya ve Yeni Zelanda da (beyaz yerleşimci

³ Ratzel ve Yaşam Alanı (Lebensraum) hakkında daha fazla bilgi edinmek için bkz. Smith, "Friedrich Ratzel and the Origins of Lebensraum" (1950).

⁴ Daha fazla bilgi için bkz. *The Brandt Commission papers: Selected Background Papers Prepared for the Independent Commission on International Development Issues, 1978-79* (1981).

kolonileri) Kuzey'e dâhil edilmemeliydi. Ayrıca enleme göre coğrafi açıdan Kuzey'de yer alan Hindistan⁵ ise edilmemeliydi. Görünüşe göre, Kuzey-Güney ayrımının⁶ tarafsız ve rakamsal olarak açıklanması günümüzde açıkça çöküyor. Ancak yine de bu kavramların ve bölümlerin ırkçı, kültürel, dine indirgemeci ve ciddi şekilde emperyal tarafları tamamen gizlenemez veya bastırılamaz. Bu da bizi doğrudan modernite içindeki emperyal-kolonyal farklılaşmaya ve Kuzey-Güney inşasına farklı perspektiflerden bakmaya yönlendiriyor.

Küreselleşme ile küreselleşmenin yakın zamanda yaşadığı ve yalnızca kapitalizmin krizi olmayan, hatta daha çok modern nesnellığın, bilgi üretim sisteminin, modern etiğin krizi olan küresel kriz, Neil Smith'in birkaç yıl önce ileriye sürdüğü gibi, şimdiye kadar Yalta Konferansı'ndaki potansiyeline erişemedi. (Smith, 22). Küreselleşme yeni bir dünya düzeni ortaya çıkarmakta başarısız oldu. Bunun yerine kendini, sembolik olarak tarihin coğrafi ekseninin değişmesinde bulan küresel bir düzen(sizlik) yarattı. Jeopolitik şemaların yetersizliği, dünya düzen(sizli)ği algısını ve onun kırılğan istikrarsızlığını gerçekte daha da güçlendirdi. Literatüre nispeten yeni kazandırılmış olan küresel Kuzey ve küresel Güney terimleri herkesin iyi bildiği eski temelleri de saklayamamaktadır. Bu temeller, modernite retoriğinin içinde gizlediği, sömürgeciliğin⁷ ırksal, ekonomik, sosyal, varoluşsal, cinsiyetçi mantığıdır. Kuzey/Güney ikiliğinin içinde, modernitenin epistemik esareti, her ne kadar biçim değiştirmişse de hala devam etmektedir.

Kuzey'in ürünü olarak ortaya atılan Kuzey/Güney ayrımı, küresel Güney'i her zaman yoksul, perişan ve mazlum olarak gördü. Bu görüş, küresel Güney'i, direnişi gereğinden fazla vahşi ve tehlikeli olması halinde yok edilebilecek bir kurban olarak görüyordu. Buradaki can

⁵ Daha fazla bilgi edinmek için bkz. Therien, "Beyond the North-South Divide: The Two Tales of World Poverty" (1999).

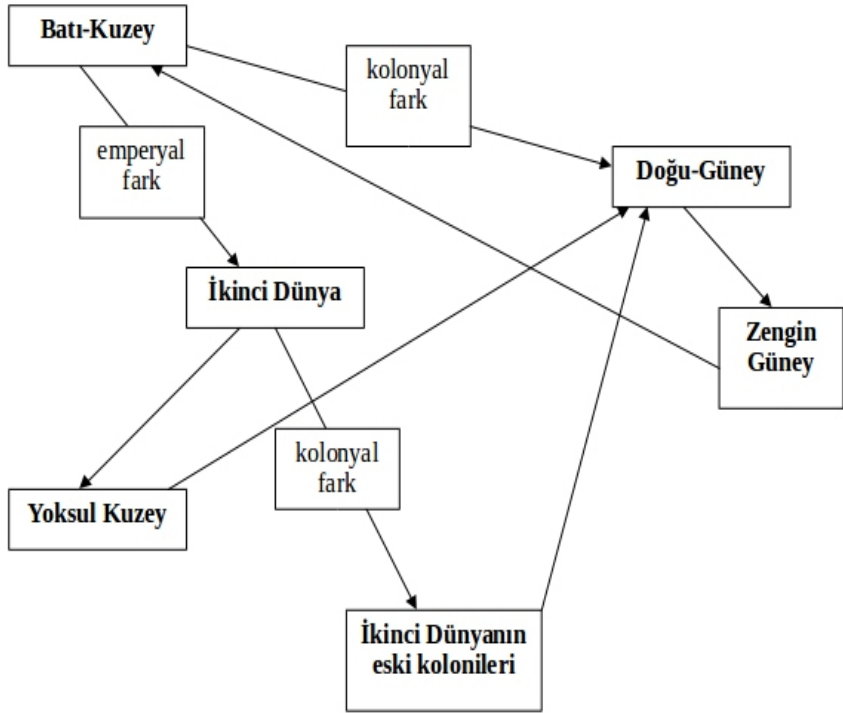
⁶ Global dijital ayrım hakkında daha ayrıntılı analizler için bkz. Guillen ve Suárez, "Explaining the Global Digital Divide: Economic, Political and Sociological Drivers of Cross-national Internet Use" (2005).

⁷ Modernite retoriğinin ve kolonyalite mantığının kurduğu karşılıklı karmaşık etkileşimin açıklaması için bkz. Mignolo ve Tlostanova, "The Logic of Coloniality and the Limits of Postcoloniality" (2007), s. 109-23.

alıcı nokta, küresel Güney'i, epistemolojisini, etiğini ve ontolojisini negatif bir bakış açısıyla incelemeyi bırakmak ve yoksulluğu farklı Güneyler arasındaki tek bağlantı noktası olarak görmemektir. Direniş, varoluşsal yaratıcılığın olumlu bir modeli olarak yeniden varoluşa dönebilir ve dönüyor. Kültürleşme (acculturation) ise baskın ve bastırılmış kültürler arasında gerçekleşecek karşılıklı ve daha simetrik bir değişim olarak, zorla kültürleşme (transculturation) olarak görülebilir ve görülüyor.

Emperyal ve Kolonyal Farklılık ve Kuzey / Güney Ayrımı

Dünyanın düzen(sizliğ)inin yeni ikili yapısında, tüm karmaşıklığı ve girift hiyerarşisiyle ortadan kaybolan İkinci Dünya'nın yerinin nerede olduğuna bakalım.

Eski İkinci Dünya'nın, geriye kalan iki kutuptan herhangi birine katılması öyle kolay değil. Bunun yerine eski İkinci Dünya, yoksul veya küresel Güney'le ya da yoksul Kuzey'in Güneyi'yle bir tutulamayan

yoksul Kuzey gibi oksimoronik alt kategorileri ortaya çıkarıyor. Yoksul Kuzey'in Güney'i, küresel Güney ile bir tutulamaz veya bu kavramın içine tamamen dâhil edilemez. Bu mantığı anlamak için literatüre Walter D. Mignolo tarafından kazandırılan ve dekolonyal alanda benim de dâhil olduğum diğer araştırmacılar tarafından daha da ileriye taşınan iki terimden bahsetmek gerek. Burada, Batı/Doğu ve Kuzey/Güney ikiliklerinde belirgin olan emperyal ve kolonyal farklılıktan bahsediyorum.⁸ Kolonyal farklılık, modernitenin birinci sınıf kapitalist imparatorlukları (Avrupa'nın kalbi) ile bu imparatorlukların yirminci yüzyılda Üçüncü Dünya olarak anılmaya başlamış, Birinci Dünya'nın tam zıttı olan kolonileri arasındaki ayrımı kastediyor. Bu terim kendini önce "Batı" olarak göstermişti. Günümüzde ise kendini küresel Kuzey şeklinde gösteriyor ve herkesçe küresel pazar ekonomisini temsil eden, (neo)liberal ve demokratik toplumlar barındıran, coğrafi açıdan dağınık ama ekonomik açıdan bütünleşik olan zengin Kuzey olarak anlaşılıyor.

Emperyal farklılık ise biraz daha kafa karıştırıcı. Çünkü bu terim başarıya ulaşamamış ya da modernite içindeki emperyal misyonlarını yerine getirmeleri farklı durumlar veya güçlerce engellenmiş bazı mağluplara atıfta bulunuyor. İkinci sınıf olarak kabul edilen bu mağluplar, galipler (Büyük Britanya, Fransa, Almanya ve şimdilerde ise ABD) tarafından entelektüel, epistemik veya kültürel açıdan kolonize edildi. Bu mağluplar, galiplerin seviyesine ulaşma mantığı, çeşitli psikolojik sıkıntılar, şizofrenik kolektif kompleksler, kalesi kuşatılmış bir tarafın ideolojileri veya mağlubiyette galibiyet hissi geliştirdi. Tüm bu karmaşık anlayışlar ve öznellikler, yansımalarını en ilginç ve yoğun şekilde sanatta, edebiyatta ve diğer yaratıcı alanlarda gösterdi.

Emperyal farklılık kendini içsel ve dışsal değişkelere indirger. İçsel değişke, daha sonradan Avrupa'nın Güneyi olarak adlandırılacak, ikincil modernitenin Avrupa'daki kaybedenlerini kastediyor. Dışsal değişke ise modernitenin o kadar da Batılı ve o kadar da kapitalist

⁸ Bkz. Tlostanova ve Mignolo, "Global Coloniality and the Decolonial Option" (2009).

olmayan imparatorluklarını kastediyor.⁹ Örneğin Osmanlı Saltanatı'nı veya Rusya'yı, yani iki yüzlü (Janus-faced) olan imparatorlukların paradigmatik durumlarını düşünün: Zenginler ama yoksullar, kısmetliler ama başarısızlar. Batı Avrupa, Rusya'yı hiçbir zaman kendi parçası olarak kabul etmedi. Irk ayrımcılığı yapan bir imparatorluk olarak görülen Rusya, Batı'nın varlığında kendini bir koloni olarak gördü. Kendi içsel komplekslerini, kolonilerine özellikle Müslüman olan ve bugün kesinlikle yoksul Kuzey'in Güneyi olarak kabul edilen bölgede yaşayan, mağlup Rusya/Sovyet imparatorluğu tarafından pek çok kez kolonileştirilmiş ötekileri olarak görülen unsurlara yansıttı. Osmanlı Saltanatı'nda ise bu içsel kompleksler, kendini ırksal olarak ayırma anlayışına ve elitleri beyazlaştırma çabalarına dönüştü. Rusya'da ise ikincil bir Avrupalılık ve Orta Asyalılık kompleksi ortaya çıkardı. Kafkasya'nın durumunda ise bu kendini doğululaştırma (self-orientalization) veya sembolik olarak kendini beyazlaştırma çabasına dönüştü. Böylece herhangi bir alternatif siyasi ve sosyal hareket ile aktörün öne çıkması engellendi. Emperyal farklılığın çıkmaz sokakları Rusya'da, yüzyıllardır süregelen, kapitalizm / sosyalizm ayırımından bile çok önce ortaya çıkmış ve kendini şu anda Kuzey/Güney ikiliğinin geri dönmesiyle yeniden tanımlamış bir sorundur.

Ortodoks Kayracılığı, (Neo)Avrasyacılık ve Madunlarda Diğer Emperyal Kompleksler

Çıkmaz sokaktan, göksel ve ruhsal alanda arınıp dünyanın maddeciliğinin üstesinden gelinerek çıkılabileceği düşünülüyordu. Bu da coğrafyayı birtakım şekillerde kutsallaştırılarak veya jeopolitiğin yerini alan yöntemlerle yapıldı. Örneğin "Moskova'yı üçüncü Roma" olarak kabul eden teokratik model bu işe yarıyordu. Buna göre Moskova, Konstantinopol'ün boşalttığı yeri alıyor ve Güney/Doğu Avrupa'da, mağlup Bizans'ın yerini dolduracak ve onun başa çıkamadığı misyonu üstlenerek yeni bir Ortodoks Hıristiyan merkez yaratmaya çabalıyordu. Teokratik emperyal bilinç, etnik yaklaşımları da barındıran derin bir devletçilikle ve "kutsal bir kozmolojinin metafiziksel ilkesi" (Pelipenko 316) olarak kutsanan devlet anlayışı ile

⁹ Avrupa'nın Güneyi'nin kapsamlı şekilde kuramsallaştırıldığı bir kaynak için bkz. Dainotto, "A South with a View: Europe and Its Other" (2000).

belirlenmektedir. Emperyal toprakların sınırları ile dini-metafiziksel ve doğa üstü boyut arasındaki doğrudan ilişki, Rus yabancı düşmanlığının farklı renklere bürünmesine de neden olan kayracı istisnacılıkla diğerlerini büyük teokratik hayalin düşmanları olarak kabul etmektedir. Sınırların genişletilmesi için gereken motivasyonu sağlayan şey öncelikle, stratejik veya askeri hatta ekonomik yaklaşımlar değildi. Bu motivasyonu sağlayan şey daha çok saldırgan Rus Ortodoksluğunun sahip olduğu, evrensel olduğu düşünülen belirli bir tür ruhanilikti. Tüm insanlık, kendine has şekilde ekümenik ve evrenselci anlayışı benimseyen Rus Ortodoks vizyonunun altında birleştirilmeliydi. Dostoyevski konuyla ilgili şöyle der: “Avrupa da en az Rusya kadar bize yakın. Orada Yafes soyundan gelenler yaşıyor. Bu nedenle *amacımız bu ırkın tüm milletlerini ve daha sonra da Sam ve Ham'ın soyunu bir çatı altında birleştirmektir.*” (Dostoyevsky 161), (vurgu bana ait).

Rus Ortodoks medeniyeti her ne kadar başarısızlığa uğrasa da, *kendi* küresel modelini inşa etmeye çalıştı. Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle bunun ulaşılmazlığı göz ardı edilemeyecek kadar belirgin hale geldi. Kaldı ki bu, imparatorluğun en önemli, ancak ideoloji ve ekonomiye göre en az tartışılan başarısızlığı oldu. Tamamen dindar yaklaşıma sahip olan Ortodoks medeniyeti ya da bu medeniyetin Sovyetlerdeki seküler şekli devamlı, Batı modernitesine karşı kaybettikleri savaşın intikamını almayı hedefledi. Bu temenni, Avrasyacılık düşüncesinde vücut buldu. Bu bakış açısı Rusya'yı, Doğu/Batı ayrımının üzerinde yükselen hususi bir Avrasya imparatorluğu, bir meta-medeniyet ve Avrupalı unsurlarla Avrupalı olmayan unsurlar arasında bir arabulucu olarak görüyordu. Avrasyacılar, ikincil bir Oryantalizm ve ırkçılık yaratan, Rusya'nın ikinci Avrupa-merkezliliğini (Eurocentrism) iyi teşhis ettiklerinden, kültürel eski-merkezciliğe ve pozitif kültürel kimliğin inkarına yöneldiler. Büyük dünya güçlerini kopyalamaktansa veya onlar gibi olmaya çalışmaktansa “kendini bilme” ve “kendi olma” ilkelerinin gerekliliğini vurguladılar. Rusya'ya, dünyayı “Romen-Germanik boyunduruğu”ndan (Polipenko 76) kurtaracak, Batı'nın üstünlüğü altındaki tüm Asya kültürlerini aynı çatı altında toplayacak olan tamamıyla ütöpik bir rol biçtiler.

Aynı temenni daha sonra, Sovyet yayılcılığının içinde biraz bastırılmış şekilde olsa da ifade buldu. Buradaki amaç misyoner bir hevesle, herkesi Sosyalist inancın altında toplamaktı. Bunu yaparken Sovyetler, Batılı moderniteyle paralel olarak oldukça stratejik hesaplarla tasarlanmış kendi sosyalist modernitesini oluşturdu. Sovyet modeli, Batılı modernitenin ana unsurlarını ve eksikliklerini paylaşsa da kendini, bağımsız, alternatif bir proje olarak konumlandırdı. Rusya/Sovyetler Birliği'nde yakalanmış modernite, pek de başarılı olmayan harici bir stratejiydi. Emperyal bilinç ise, Büyük Petro, Stalin ve Putin iktidarlarında hiç değişmedi.

SSCB'nin dağılmasıyla, Sovyet miti şeklindeki teokratik unsurunu kaybeden günümüz Rusya'sı, bu miti acemi bir şekilde milliyetçi bir ideale dönüştürmeye çalışıyor. Ancak, ülkenin küresel emperyal kökleri bir görünüp bir kaybolmaya devam ediyor. Bu durum, yeni Avrasyacıların mağlubiyet içindeki zaferin rövanşist manifestosunu yazma teşebbüsünde kendini gösteriyor. Ayrıca yine bu durum, yoksul Kuzey'in himayesindeki yoksul Güney'de yaşanacak gelecekteki ütopyik devrimle de temsil ediliyor. Bu da yoksul Kuzey'i yeniden dünyanın kutsal manevi merkezi yapmayı amaçlıyor. Kuzey'in burada bahsedilen yoksulluğu, gezegende bir devrim olduğunda Rusya'yı küresel Güney'le birleştirecek temel işaret olarak kullanılıyor. Bu devrimden sonra, kayıp ve "saklı meta-kıtalar, geçmişin derinliklerinden yüzeye çıkarak" gerçek hayatta vücut bulacak ve "jeopolitika kutsal bir alan olarak" kendini gösterecek. (Dugin 36). Madun imparatorluğu olarak kalan ve yoksul Kuzey'in Güneyi ile karmaşık ilişkileri olan Rusya'nın son derece semptomatik bir yaklaşıma sahip olduğu gerçeği olmasaydı bu ütopyacılık konuyla ilgisiz olacaktı. Örneğin, Kafkasya hala kısmen Rusya'nın bir kolonisi.

Batı-Doğu ile Kuzey-Güney Ayrımını Üst Üste Koymak ya da Coğrafyanın Gelişigüzelliği

İkinci Dünya ya da günümüzün yoksul Kuzey'i özünde tartışmalı bir kurguydu. Bir yandan, bazı grupların Üçüncü Dünya kategorisinden İkinci Dünya kategorisine çıkmasını sağlayarak (Orta Asya'daki ve Kafkasya'daki kolonilerin çoğunluğunda olan şey buydu) Doğu ve Batı ikiliğini kesintiye uğrattı. Öte yandan ise sadece ideolojik olarak, yani en gereksiz alanda küresel moderniteden/kolonyaliteden ayrıldı. Batılı

modernitenin değişik bir formu haline gelerek ve resmi olarak kendini ötekilik olarak konumlandırılan yoldan çıkmış söylemleri dile getirerek, ırkçılık, ilerlemecilik ile varlığın, cinsiyetin ve bilginin kolonileştirilmesi de dâhil olmak üzere modernitenin başlıca bileşenlerini ve temel mitlerini bünyesinde barındırmaya devam etti. Bir bakıma, yirminci yüzyıldaki modernite, liberal/kapitalist modernite ve sosyalist/devletçi modernite olarak iki şekilde yürürlüğe kondu. Her birinin hem aydınlık hem de karanlık bir tarafı vardı. Her birinin kendi koloniyal anlayışı var. Sovyet modernitesinin kolonyal yönünün karanlığı kendini, enternasyonalist sloganlara ve gelecekte etnik unsurların ortadan kaldırıldığı Sovyet Mestizo'su* yaratmak için nüfusu ırksal olarak karıştırmayı öngören apaçık hedefin tam aksi yönünde inşa edilen ikinci sınıf Sovyet vatandaşlığında gösterdi. Bu kimliklerin oldukça sorunlu olduğu ve hatta zaman zaman kendilerini inkâr ettikleri görüldü. Kolonileştirilmiş ötekileri (Ruslar dışındaki etnik gruplar ile Hristiyanlık dışındaki dinlere mensup unsurları) geri kazanıp, komünizme yönelik inancın altında birleştirmeyi amaçlayan önceki Sovyet projesi gitmiş olsa da bunun yerini alan bütüncü bir reddetme ve ötekileri radikalleştirme duruyor.

Kuzey-Güney ayrımının Latince karşılıklarını düşündüğümüzde iki terim daha ortaya çıkar: "Avustralizm" (Avustral'den/Güney) ve "Borealizm" (Boreal'den/Kuzey). Bu iki terim, sorunsallaştırmak istediğim öncül tanımları formüle etmeye yardımcı olacak. Bu tanım, kapitalist/sosyalist ikilik de dâhil olmak üzere önceki Batı/Doğu ikiliğinin yerine Kuzey/Güney ikiliğini kullanarak dünyayı bölme kaygısıdır. Yerel halkı, Kuzey'e ait olup olmadıklarına dair sınıflandırma kriterinin yalnızca ekonomik kalkınma alanında olmasının aldatıcılığı düşünüldüğünde, bu durum ontoloji, gnoseoloji, etik gibi alanlara girerek ekonominin ötesine geçen, hiç de iştah açıcı olmayan ve bayat kavramları saklayan sözde yeni bir ayırım. Bunlar, ana epistemik ilke olarak "sıfır noktası kibri"ni [hubris of the zero point] (Castro-Gómez 433) ve insanlığın modern (Kuzey) ve geleneksel (Güney) olarak ayrılmasını temel alıyordu. Bu durum da moderniteyi resmi olarak

* Mestizo: Latin Amerika'da İspanyollarla yerli halkın karışımından oluşan melez ırk. (ç.n.)

zamansal (ve mekânsal olmayan) bir şekilde kodluyordu. Mignolo'ya göre ise zamanı bu şekilde ayırmayan ve tarihteki alana vurgu yapan emperyal-kolonyal ilişkileri gizliyordu. (Mignolo, *Coloniality...* 240). Coğrafyanın günümüzde tuhaf bir şekilde geri dönüşü ve hem gerçek anlamda hem de sembolik anlamda yeniden bölgeleselleştirme tutumu, tarihi politikanın dışına çıkarma ve güç asimetrilerini ortadan kaldırma eğilimi gösteriyor. Ancak bunun mümkün olmadığı anlaşılıyor, çünkü aktörlerin büyük çoğunluğu için nihai varış noktası olarak küresel Kuzey'e ulaşmak, daha önceki ideolojik Batı'ya ulaşmaktan daha zor. Coğrafyanın; gücün, varlığın, cinsiyetin ve bilginin temellerine sökülemeyecek şekilde yerleştiği görülüyor. Bu da modern olmayan, alt insan gruplarının ve ülkelerin, Kuzey'e ait olmasını engelliyor, kapıları Soğuk Savaş döneminden bile çok daha dikkatli koruyor. Örneğin Türkiye, ekonomik açıdan Kuzey'e ait olmaya hak kazandı. Ancak Güney-Kuzey ayrımı üzerine çalışan pek çok Kuzeyli teorisyene göre bu durum, Kuzey'in bir parçası olmak için yeterli değil. Yapay insan hakları sorunları gibi nedenler icat etseler de bu durumun asıl sebebi İslam ve Türkiye'nin, Rusya'ya çok da benzeyen şekilde emperyal farklılık ile moderniteyi yakalama ilkesine bağlı kalıyor oluşu. Doğu Avrupa'nın eski Sosyalist ülkeleri de çifte standart konusunda benzer bir yaklaşımla karşılaşılıyor. Yenidünya düzen(sizliğ)inde resmi olarak küresel Kuzey'in bir parçası olarak kabul edilmeleri gereken bu ülkelerin üstüne yoksul akraba yaftası yapıştırılıyor.

Birkaç yıl önce Almanya'nın kuzeyindeki bir şehirde ders anlatırken öğrencilerime, Avrupa'nın nerede bitip Asya'nın nerede başladığını sormuştum. Öğrenciler sorumu, "Berlin duvarında" diye yanıtlamıştı. Demek ki hala kapitalizm ve sosyalizmin yan yana durduğu noktadaydılar. Aynı soruyu 2002'de Rus öğrencilerime de yöneltmiştim. Soruyu Ural Dağları'nın Avrupa'yı Asya'dan ayırdığını söyleyerek daha "tarafsız" bilimsel bir şekilde, lisede öğrendikleri bilgilerle yanıtlamışlardı. 2009 yılında, Meksika kökenli Amerikan öğrencim bana, küresel Güney'in kuzeyinde kalan her yerin Avrupa olduğunu söylemişti (bu bakımdan onun için Rusya ve Almanya arasında hiçbir fark yoktu). Eski Batı-Doğu ile yeni Kuzey-Güney ayrımının bir karışımı olan bu görüş, Amerikan yarı küresinde yankılanan (madun bir perspektiften bakan) bir görüş olup

Avrasyalıların durumundan ve Avrasyalıların yorumlarından oldukça farklıdır. Amerikan yüzyılının coğrafi olması, kayracı ve istisnacı Açık Kader (Manifest Destiny) ideolojisini (Smith 19-20) devam ettirmesi gibi, bugün de Kuzey-Güney ayrımı, her ne kadar bölgesellikten uzakmış gibi görünse de kendi yayılcı emperyal temellerini saklamıyor.

Önceki Batı-Doğu ayrımına benzer şekilde, yeni-eski Kuzey-Güney ayrımı da oldukça sorunlu. Çünkü bu ayrım da özleştirilmiş birtakım hayali özelliklerin altında, yerel tarihleri homojenleştirmeye eğilimli. Ancak, özlerinde bu ikili karşıtlıkları (vahşi-medeni, Hristiyan-pagan, Batı-Doğu, kapitalist-sosyalist) nasıl formüle edersek edelim, dünyayı, sıfır noktası epistemolojisini temel alan bilginin egopolitiğine, zengin Kuzey ile homojenleştirilmiş yoksul Güney arasındaki hiyerarşiye göre sınıflandırma çabasının eşlik ettiği her zaman ortada olacaktır (Mignolo, *Delinking...* 461-62). Güney, kendi isteğine karşı gelerek küresel hale gelmiştir. Bazen coğrafi olarak bile Güney'de yaşadıkları söylenemeyecek, yerel tarihleri olan pek çok yerel halk, modernitenin çeşitli mitleri uyarınca izlenen coğrafyayı değiştirme sürecinde, sembolik olarak Güney'e dâhil edilmiştir. Günümüz modernitesi, Doğu konseptini yoksul Güney'e dönüştürmektedir.

Kitasal anlamdaki Avrasya'da ikincil seviyede mağlup bir imparatorluk olan Rusya, coğrafi açıdan kuzeyde yer almaktadır. Ancak ekonomik, sosyal, siyasi ve epistemik olarak güneydedir veya bundan da ziyade, petrol rezervlerine rağmen yoksul kuzeydedir. Bu durum Kuzey-Güney ayrımını hiç beklemezsiniz sorgulamamıza neden olmaktadır. Bu ikincil eski imparatorluğun güneyine, yani bu imparatorluğun Kafkasya'daki (sıcak Sibirya) ve Türkistan'daki (eski Rus Şarkı) kolonilerine gelince, yoksul Güney'in tipik örneklerini görmek mümkündür. Çünkü Rus ve Sovyet kolonyalizmi bu bölgede, etnik devletçilik ve kabile sistemi, işsizlik, durgunluk ve dar görüşlü bir milliyetçilik ile var olan "muz cumhuriyetleri" ideolojisini aşlamıştır.

Yoksul Kuzey'in Paradigmatik Güneyi: Kafkasya

Bu bölümde, Kafkasya'nın Rus/Sovyet/Sovyet sonrası emperyal ideolojiler içinde nasıl (yeniden) kavramsallaştırıldığını ve bunun sonucunda ortaya çıkan sorunlu öznellik modellerini inceleyelim. Kafkasya'ya yöneltilen emperyal uygulamaların, Rusya'nın iki farklı

emperyal yöntemiyle ilişkili yönleri vardı. İmparatorluk bu uygulamalardan ilkinin Sibirya, Ural ve Altay gibi bölgelerdeki halklarla uğraşırken kullanmıştı. Bu yöntem, beyaz yerleşimciler tarafından Yeni Dünya'nın yerli Amerikan halklarına karşı uygulanan politikalarla özü bağlamında benziyordu. İkinci yöntem ise Rusya'nın Orta Asya'da izlediği sömürgecilik politikasıydı. Bu politikanın da birçok yönüyle Birleşik Krallık ile Fransız modellerinden kopyalandığı görülüyordu. Kafkasya'daki pek çok etnik grubun, Rusya için paradigma bağlamında Güney olduğu aşikardır. Bu bölgenin toprakları ise, iki yüzlü imparatorluğun sıcak denizler aracılığıyla dünyaya açılmasının en kolay yoluydu. Bu nedenle, Rusya'nın Kafkasya'yı topraklarına katması yalnızca jeopolitik nedenlerden ötürüydü ve bu açıdan da oldukça sembolikti. Pragmatik ekonomik ve hatta askeri nedenler ikincil önemdeydi.

Rusya İmparatorluğu, Kafkasya'daki *diğerlerini* ötekileştirirken kendi gerekçelerini çeşitli şekillerde yarattı. Buradaki insanları, ilk modernitede askeri müttefik olarak gördü, insanlık açısından kendine eşit kabul etti. Kafkasya'nın fethi sırasındaki ikinci modernitede, ırksallaştırma ve kişiliksizleştirme yöntemlerini uyguladı. Sovyet döneminde ise "devlet içindeki öteki" politikasını güttü. Günümüzde ise bu halkların ülke içindeki diğerleri olarak ötekileştirilmesi sembolik olarak siyahilerdir. Bu bağlamda, Kafkasya (beyaz) ırkının cevherinin, çağdaş Rus neo-emperyal söylemi içinde bu halkların alt insan olarak sayılmasına ve siyahiliklerine doğru paradoksal bir şekilde evrildiği söylenebilir. (Tlostanova 90).

Rusya'nın (on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllardaki) fetih hareketleri sırasında Kafkasya'nın tamamı İslam'a inanmaktan uzaktı. Ancak Rus emperyal tahayyülünde Kafkasya'nın yurt içindeki ikincil yerel Doğu rolünü oynaması gerekiyordu. Bu nedenle, galip gelen Ruslar insanları Müslümanlar ve Asyalılar olarak kodlayarak bölgeyi iyiden iyiye öcü gibi gösteren özellikler kazandırdı. (Sahni 36-40). Tam da burada, yani Rusya'nın Kafkasya'yı öcü gibi gösterme anlayışı ile Avrupalıların ve Amerikalıların aynı toprakları egzotikleştirme çabası arasında özsel bir fark ortaya çıkmaktadır. Batılılar Kafkasya'yı, Asya'da konumlandırmak yerine Avrupa'nın güneyinde konumlandırıyor, halkları Müslüman kabul etmek yerine ise eski Hristiyanlar olarak görüyordu. Kafkasya halkları on dokuzuncu yüzyıl

Avrupa imgeleminde, Avrupa'nın güneyindeki egzotik, dahili ve soylu vahşilerdi. Moderniteden uzak düşmüşlerdi. Barbar Rusya İmparatorluğu'dan ve düzenbaz Osmanlı Saltanatı'na karşı bu halkların iyiliksever Batı'nın insancıl koruma kalkanlarına ihtiyaçları vardı.

Sonuç olarak, bu tuhaf Güney topraklarında yaşayanlar, alternatif ve hatta bazen eşzamanlı olarak soyu tükenmekte olan bir ırk söylemi içinde yer alıyordu. Bu bağlam içinde buradaki halklar yerlerini daha başarılı, modern Avrupalı Ruslara ve Kafkas kimliğinin büyük çoğunlukla Müslüman yorumlarına bırakmak zorundaydı. Herkesin ağız birliğiyle (yanlış şekilde) Müslüman olarak kabul ettiği Kafkasyalılar, yeniden inkâr edildi ve ortadan kaldırıldı ya da daha insancıl gelişim ve medeniyet söylemlerine tabi olmaları öngörüldü. Günümüzdeki küresel Güney, eski Üçüncü Dünya ülkelerine ve Kuzey'in seviyesine yükselmekte başarısız olmuş İkinci Dünya ülkelerine karşılık geliyor ise on dokuzuncu yüzyılda özellikle Rusya'da durum bundan çok daha karışıktı. Ülkede, Batılı Oryantalizm yerine, ikincil bir Oryantalizm bulurdunuz. Bu da çok eski ve tedavi edilmez bir Rus hastalığı olan ikincil Avrupa Merkeziliği'nin doğrudan ortaya çıkardığı bir sonuçtu. Her iki kavramın da Rus kültürü ve zihin uzamında Batılı orijinal kökleri değiştiriyordu/tahrif oluyordu. Bu bağlamdaki Oryentalist inşa, yalnızca çok daha karmaşık değildi, aynı zamanda iki aynanın kullanıldığı bir yansıma ilkesi üzerine inşa edilmişti. Bu yapılar, Batılı Oryantalizm anlayışını küçük bir sapmayla kopyalıyor ve ihtiyaç olduğu üzere, dikkatlice gizlenmiş ve sıklıkla bilinçsiz bir duyarlılıkla, Rusya'nın kendisinin de Batı için mistik ve mitik Şark olduğunu söylüyordu. Sonuç olarak, her iki ayna da - koloniler yönüne çevrilen bir ayna ile Avrupa'dan Rusya yönüne çevrilmiş diğer ayna - görüntüyü saptırıyor ve öznenin rolü ile epistemik ve varoluşsal algıdaki öznenin rolünü dengeleyen özel ama istikrarsız duyarlılık yaratıyordu.

İkincil Avustralizm Sendromu

Rusya'nın ikinci el, bozulmuş Oryantalizminin hemen yanında, kendini Kafkas kimliğindeki Hristiyanlık öğelerinde gösteren oldukça belirgin bir Avustralist söylem, mesela Blumenbach'ın Kafkas ırkı

(beyaz ırk) teorisi¹⁰ gibi o dönemde oldukça popüler olan sözde bilimsel teorilere göre yorumlanan insanlık ölçüsü açısından Kafkas halklarının yüksek ırksal statüsü ve oldukça dikkatle devam ettirilen Avrupa'yla ilişkide olma ve ona ait olma söylemi vardı. Elbette bu ikinci sınıf bir Avrupa'ydı. Kafkasya'nın tartışmalı şekilde Avrupa'nın Güneyi olarak inşa edilmesi, Batı kökenli bir anlayıştı. Temelinde emperyal rekabet ile Rusya ve Osmanlı imparatorluklarını hedefleyen bir kara efsane vardı. Batı, Kafkasya halkının geleceğine ne geçmişte gerçekten önem verdi ne de günümüzde veriyor. Batı, Oryantalist fantezilerin katılmış yaftalarına bağlı kaldı ve Rus otokrasisi ile Batı liberalizmi arasında gerçekleşen rekabetteki argümanları kişiliksizleştirdi.

Daha da önemlisi inşa edilen bu düşünceler, Kafkasya kimliğini derinden etkiledi. Ancak Kafkas halkları klasik Oryantalist bağlamda kendi kendilerini inkâr etmediler ve (Kolonileştirilmiş halkların Ruslar'ı "Avrupalı" olarak kabul ettiği tek bölge) Türkistan'da gördüğümüz sancılı komplekslere sahip olmadılar. Tersine Kafkasya halkları, Avrupalı olma ve beyazlık söylemi iddiasını geliştirdiler. Kafkasyalılar beyazlık mitinin hem kurbanı hem de faili oldular. Kendi statülerini, (Osmanlı haremlerinde) soyları güzelleştiren insanlar olarak gördüler ve coğrafi aidiyetlerinin (Kafkas sıradağlarının Avrupa'ya ait olup olmadığına dair yapılan tartışmada gözlemlendiği gibi) Avrupa'da olduğunu vurguladılar. Rus, Sovyet ve Sovyet sonrası tahayyülde imajlarının gittikçe daha da siyahlaşarak, kendilerinin Avrasya'nın sembolik siyahileri olarak görüldüğü günümüze kadar bu düşünceleri Kafkas öznelliğinin zihninden silmek mümkün olmadı. Ayrıca işin içinde modernitenin katlanarak artan ırksal söylemleri de vardı. Irk,

¹⁰ Bu terimi literatüre Alman antropolog Johann Friedrich Blumenbach yaklaşık 1800'lü yıllarda kazandırdı. Araştırmacı, o tarihten birkaç yıl önce bulunduğu bir Gürcü kafatasını tartışmalı bir analize tabi tuttukten sonra bu terimi bulmuştu. Güney Kafkasya halklarının Avrupa (Kafkas) ırklarının arketipi olduğunu ileri sürdü. Bu görüş bölgedeki halkların sözde bilimsel bir mitolojiyle yorumlanması sürecini başlattı. Bu bakış bölge insanlarını Rusların geleneksel olarak yorumladığından pek çok yönden farklı yorumluyordu. Daha fazla bilgi edinmek için bkz. *The Anthropological Treatises of Johann Friedrich Blumenbach: De Generis Humani Varietate Nativa (1865)*

Avrupa'ya (Avrupa'nın merkezine), Hristiyanlığa ve moderniteye ait olmak üzerinden yeniden gözden geçirildi ve aynı zamanda, ırkçılık emtiası olarak ticarileştirilip sanallaştırıldı (McClintock 210, 219). Avrupa Merkezci mitin sadakatle izlenmesi ve Kafkasyalıların kendilerini Avrupa'nın Güneyi anlatısında yer alan topluluklar olarak görmeleri, içinden çıkılamayan bir durum yarattı. Çünkü bu durum neticesinde, Kafkasyalılar günümüzde kendilerini küresel Güney ile özdeşleştirme imkânını kaybettiler.

Hem Oryantalist hem de Avustralyanist söylemlerinin özünde, Avrupa Merkezci söylemsel bir alan olarak inşa ettiği ırkçılık yer alıyor. Burada araç olarak kullanılan ırkçılık, Avrupa Merkezci bakış açısının onaylanmasını da bir norm haline getiriyor. Kafkasya'da ırk, eninde sonunda özneler arasındaki ilişkiyi bozan ve dekolonyal hareketleri yüzyıllar boyunca zapturapt altına alan ödünç alınmış mental bir engeldi. Yeni Dünya'nın kolonizasyonu ve Atlantik'i geçişle başlayan, dünyanın modern/kolonyal hiyerarşisi temelinde yatan inşa edilmiş ırksal söylem, küresel olarak da yayılmaya başladı. Bu söylemler, kolonyalden madun emperyal çeşitli mekanlarda kendine yer buldu. Kafkasya'nın kendi yerel tarihi ve burada yaşayan halkların (on dokuzuncu yüzyıldaki Batılı söyleme göre) beyazlardan (Sovyet sonrası Rus paranoid anlatısına göre) siyahlara dönüşmesi, modernitedeki ırksal söylemin esnekliğinin, gelişigüzelliğinin ve insanlara güvenmeyen durağanlığının tuhaf bir göstergesidir.

Kafkas halkları, Rusya'ya karşı direnişlerinde tarih boyunca tutarlı ve inatçı olan az sayıda halktan yalnızca biriydi. Ancak bu direniş pek çok nedenden ötürü tamamen başarılı olmadı. İkincil Avustralizm sendromu, bu başarısızlığın başlıca psikolojik açıklamalarından yalnızca biri. Günümüzde Kafkas direnişi dünya çapında yankı bulan farklı iddialarla karşı karşıya. Bunlardan en iyi bilineni, İslam'ın aşırılıkçı yorumlarıyla ilişkili. İçinde pek çok farklı malzeme barındıran bu fenomen, genellikle teröristlik olarak şeytanlaştırılıyor. Bu fenomende, ekonomik ve sosyal faktörlerin önemli bir rol oynadığını ve siyasilmiş dinin farklı etkenleri bir arada tuttuğu söylenebilir. Görünen o ki bölgedeki yerli halkların direnişi zayıf olup gittikçe fırsatçı ve neo-kolonyal bir yapıya kavuşuyor. Öte yandan hayali bir pan-Kafkasya kimliği temeline dayanan daha küresel bir Çerkes diaspora direnişinden hala bahsedilemez. Sonuç olarak, Kafkasya

sakinleri kendilerini hükümsüz olarak görmeye başladılar. Günümüzde de aynı yüz elli yıl önce olduğu gibi kullanılıyorlar, ancak ne Rusya'nın, ne Türkiye'nin, ne Arap ülkelerinin, ne de Batı'nın gerçekten bu halklara ihtiyacı var.

“Kendimi Kızılderili Gibi Hissettim!” Ya da İkincil Kolonyal Farklılıktan Nasıl Kurtulmak Gerekir?

İki yıl önce Amerika kıtasındaki ve Avrasya'daki dekolonyal cinsiyet epistemolojileri hakkında bir kitap yazdım ve bir kopyasını da Kafkasyalı yazar Cambulat Koşubayev'e gönderdim. Kendisi benim için oldukça tuhaf çelişkilerin ve Kafkasya öznelliğinin saklı kalmış potansiyelini temsil eder. Çünkü Koşubayev oldukça entelektüel, ince ruhlu ve Batı ile Doğu edebiyatlarını derinlemesine okumuş biridir. Postkolonyal çalışmalar yapan biri olarak Koşubayev, metropolislerin dilinde emperyal Rusları yazıyor. Tarihin gidişatını, hafızayı, yerelliği ya da konuyla ilgili herhangi bir gerçekliği nadiren takip eden hayali alanlarla ilgili çok katmanlı, ironik, karmaşık Güneyli kıssalar yaratıyor. Ancak eserlerinde Güneylilere has bir ıstırap ve can sıkıntısı hissediyordum. Hükümsüzlüğü, sözcüklerle ifade edilemeyecek kayıpları ve yenilgileri, Hermann Hesse tarzında kendine has bir “boncuk oyununda” dile getiriyordu.¹¹ Cambulat gönderdiğim kopyaya, el yazısıyla yazdığı eski moda bir mektupla yanıt verdi. Mektubu koyduğu mavi zarfın üzerindeki pulda Kafkas Dağları resmedilmişti. Mektubundaki cümlelerden birini okuyunca kitabı boşuna yazmamış olduğumu hissettim: “Kitabı okuduktan sonra kendimi Kızılderili gibi hissettim!” Benim için soru, Kafkasya insanını bu dekolonyal yola nasıl sokacağımdı. Aslında (sembolik de olsa) Kızılderili olduklarını keşfetmelerini nasıl sağlayacaktım?

Kafkasya'da herhangi bir Güney epistemolojisi pozitif eleştirel algıda yer almıyor. Kafkasya'da diğer “Güneylerle” kendilerini bağdaştırmak gibi bir kaygı yok. Burada devreye giren şey kesinlikle ikincil Avustralizm kompleksi ve Güney olarak oynanması gereken rolün sembolik olarak reddedilmesi. Bu ya direnişle ya da yeniden varoluşla yapılıyor. Kafkasyalı entelektüellerin çoğu hala Rus / Sovyet

¹¹ Bu, *Abrag* adlı kitabında tüm detaylarıyla görülebiliyor. Bkz. Koşubayev, *Abrag* (2004).

modernizasyonunu “gelişmekte olan” Müslüman kolonilerle karşılaştırarak olumlu yorumlama eğilimindedir. Sovyet imparatorluğu içinde irksal hiyerarşinin hiç değiştirilmeden sürdürülmesine karşın, Sovyetler sayesinde sembolik olarak İkinci Dünya ülkesi seviyesine yükselme durumunu sorgulanamaz şekilde olumlu bir adım olarak görüyorlar. Üçüncü Dünya söylemleriyle paralellik gösteren ve kesişen her türlü olası argüman, küçük düşürücü veya konuyla alakasız olarak kabul ediliyordu. Aynı durum, gizlenmiş ve bastırılmış epistemik, ontolojik veya etik yerel modellerdeki kolonyal farklılıklara dair başka yönlerin fiilen olmayışında da geçerli.

Öznellik alanındaki çifte standartlar içeren mutasyona uğramış ikincil kolonyal farklılık paradigmasından kopmak zor görünüyor. Kolonyal ve eski kolonyal gruplar Hristiyanlıktan medenileştirme misyonuna, sosyalizmden günümüzün toptancı tüketimcilik anlayışına kadar farklı söylemler ve taktikler yoluyla ödenmek istenen kefaretin öznelere olarak kalıyor. Bu gruplar “iki aşama” teorisinin inkarı ile paralel olarak kurtuluşa yönelmiş bir muzaffer vektörde hapsolmuş durumdadır. Bu bakış açısından kurtulmak, kişinin kendine dışarıdan bakmasını, oldukça eleştirel bir duruş sergilemesini ve farklı düzeylerde çalışma kararlılığına sahip olmasını gerektiriyor. Kafkasya günümüzde bu hedefe ulaşabilecek bir kimlik vaat etmiyor. Çünkü bölge entelijansiyası geleneksel olarak Rus ve Sovyet yanlısı kişilerden oluşuyor. Yine bölgedeki elitleri oluşturan iş insanları neo-kolonyal görüşlere sahip. Kendilerini bir gecede çıkmazlarla dolu yoksul Güney'e ait bulan sıradan insanlar ise aşırılıkçı rövanşist örgütlerin ve hissiyatların kurbanı olmaya oldukça eğilimlidir. Yeni elitler kendi insanlarını ekonomik, sosyal ve kültürel olarak ayrımcılığa maruz bırakıyor. Bunu da neo-liberal veya etno-milliyetçi sloganların arkasına sığınarak yapıyor, Batı modernitesinin değerlerine kendilerini değersiz gösteren entelektüel bir bağlılık gütmeye de devam ediyorlar. Bu durum, kolonileştirene olduğu kadar kolonileştirilene de esas teşkil eden bir kavram olarak yayılmış ikincil bir Avrupa Merkezci bakış açısının da yer aldığı dışsal emperyal farklılığın ortaya çıkardığı bir sonuçtur.

İkincil İkinci Dünya statüsünden, ikincil Birinci Dünya statüsüne doğru sıçrama öngören açıkça ütöpik bir görüş bulunmaktadır. Peki, başka hangi alternatifler sayılabilir? Boğucu bir özelliğe sahip olan

Rusya'yı yeniden sahiplenmek ve Rusya'nın ikinci sınıf vatandaşları veya alt sınıf vatandaş rolüne geri dönmek ya da zengin Kuzey'in veya zengin Güney'in hizmetindeki ülkeler grubuna katılmak bu alternatifler arasında sayılabilir. Dahası, ikinci sınıf bir imparatorluğun (yoksul Kuzey) sömürgesi olma kompleksinin üstesinden gelmek, post-kolonyal şeceresi aracılığıyla moderniteye ilk elden ulaşabilen ve buna ulaşmaya başlamak için Avrupa soyundan geldiğini hiçbir zaman iddia edemeyecek eski bir Üçüncü Dünya ülkesi olma kompleksinin üstesinden gelmekten bile zordur ki Kafkasya'nın durumu da budur. Toplumun bu tür pasifize eden sınırlardan kopması oldukça sancılıdır.

Yoksul Kuzey'in Güney'i için, Güney'den Güney'e gelişen, şekillendirici ağlar ve diyaloglara katılmak oldukça önemlidir. Ancak burada ihtiyaç duyulan ve günümüze kadar eksikliği görülen şey, yerleşik kurallar ve ayrımlarla kurulmuş bağın başarılı bir şekilde koparılması, hayatta kalma mücadelesinden yeniden varoluşa geçmek, küresel ile Güney ayrımının kombinasyonu veya her iki boyutu da çalışır durumda tutmak amacıyla - William Faulkner'in eserlerini çözümlerken kullanılan eski bir formülü farklı bir şekilde dile getirecek olursak - "yerelin evrensele dönüşmesidir" (ya da bu durumda birden fazla evrensele [pluriversal]). (Mignolo ve Tlostanova, *Theorizing...* 210). Bu adımlar devlet veya şirketlerce sıkı şekilde kontrol edilen akademik söylem, siyasi organizasyonlar ve hareketler gibi alanlardan ziyade sanatta, edebiyatta, rasyonel veya bilimsel olmayan bilgide ve bazı entelektüel alanlarda daha kolay, daha yoğun ve daha yaratıcı şekilde atılabilmektedir. Yaratıcı ve rasyonel olmayan alanlarda, "yerel rengin" Dussel'in anlattığı¹² şekilde analektik olarak "küresel boyuta" büyüme şeklinde dönüştüğü ve böylece hafızadan silinmiş tarihi ve

¹² Enrique Dussel, analektiği, anti-diyalektik olarak anlamaktadır. Analektik an, her birimizin, her zaman bütünselliğinin ufkunun ötesinde, dışında ("ana" ön eki de bu yüzden kullanılır) var olduğumuz gerçeğiyle bağlantılıdır. Analektik an, sadece eskiyi inkar etmeye yardımcı olmaz, yeniyi de gözler önüne serer. Mantıksal sonucuna ulaşmak için diyalektik yöntemi kullanır. Analektik moment, ana sınıflandırmanın dışsallık olduğu diğerlik durumunda özel bir metafiziksel alan açıyor. Daha fazla bilgi edinmek için bkz. Dussel, *Philosophy of Liberation* (1985).

madun modernitesini birbirine bağlayan oldukça ilginç ve başarılı örnekler vardır.

Böyle örneklerden biri de Türkiye doğumlu bir Abaza olan, Kanada'da yaşayan, sanatçı, düşünür ve tasavvuf önderlerinden Murat Yağan'dır. Yağan, eğitimini Batı'da alan yetenekli bir sanatçı olmasının yanı sıra hem Çerkes hem de İslam geleneklerini oldukça iyi bilir. Kafkasya'da doğmuş olsa da genellikle yurt dışındaki Çerkes diasporasının sürdürdüğü antik *Amısta Kebze* spiritüel geleneğinin (ya da feyizli yaşama sanatının bilgisinin) de sözlü aktarıcısıdır.¹³

Küresel Boyutu Yeniden Tesis Etmek

Unutulmuş veya gözden düşmüş yeniden varoluş modellerini kavramsallaştırma ve yeniden şekillendirme çalışmalarına pek çok küresel Güney'in gelecekteki katılma olasılığı, bu toplumların günümüz dünya düzen(sizliği)inin mantığıyla arasındaki bağları koparmasından geçer. Bu mantıksal sınıflandırma içinde kendine konforlu bir yer aramak küresel Güneyler'in işine yaramayacaktır. Aynı zamanda bu olasılık, küresel Güney'in, modernite mantığının bütünselliğinin çevresinde ve ötesinde yeniden varoluşlarını uygulamaya dönecek üretken diyaloglar geliştirebilecek pek çok Güney olduğunun farkına varmasıyla da artacaktır. Yoksul Kuzey'in Güneyi vakasındaki analektik küresel Güney'in fikirsel boyutu çoğunlukla bölgede kalan insanların zihinlerinde değil, daha çok yurt dışında yaşayan diasporaya dâhil birkaç milyon insanın zihnindedir. Diaspora, Karadeniz köle ticareti de dâhil olmak üzere öznellikleri, negatif küreselleşmenin jeopolitiği ve siyasi toplum da dahil, hafızalardan silinmiş uzun bir tarihi de yeniden şekillendirmeye çalışmaktadır. Ne yazık ki, içsel ve dışsal akımlar gerçek anlamda bir araya gelememektedir. Çerkes diasporası Rus kolonyalizmine karşı eleştirilerini daha yüksek sesle dile getiriyor. Bu diaspora boyun eğmemiş Çerkeslerin eski geleneklerine sahip çıkıyor ve Kafkas kozmolojilerinin kalıntılarını bünyesinde topluyor. Aynı zamanda, sivil toplumu ve uluslararası organizasyonları Çerkes sorununa dikkat çekmek için kullanıyor.

¹³ Daha fazla bilgi edinmek için Murat Yağan'ın web sayfasını ziyaret edebilirsiniz: <http://muratyagan.com/site2007/en/en—bio.htm>

Fakat kaybolmuş tarihi gün ışığına çıkarmak, gelenekleri yaşamaya devam etmekle yeterince paralellik göstermiyor. Genellikle her türlü diyalogu zorlaştıran temelden kesintiye uğramış yerel bir miras var ve diyalog olmayınca, yalnızca yapay olarak yeniden oluşturulmuş geleneğe *geri dönüş* yanıtıcı bir şekilde tek seçenek. Bunun nedenlerinden biri, Kafkasyalıların vakasında eşi benzeri olmayan bir şekilde görülen yapay seçim. Önceden haysiyet duygusuna, bağımsız bir ruha ve Çerkes tarihine dair anıları olanlar ya öldürüldüler ya da göçe zorlandılar. Memleketini terk etmeyenler arasında direniş geni yok edildi. Zihinleri tarihin kolonyal yorumlarıyla ve Sovyetlerin farklı milletler için oluşturduğu söylemlerle beslendi ve hatırlamalarına yardımcı olmayan, kendilerini aşındırıcı bir korkudan olduğu kadar, süreklilik arz etmeyen bir edebi kültürden de mustarip hale geldi.

Rusya'nın, Batı'nın veya İslam dünyasının manipülasyonlarına maruz kalmadan iki direniş akımının bir araya gelebilmesi için daha küresel bir güç kaymasına ve geleceği daha iyi görebilen liderlere ihtiyaç var. Uzun süredir beklenen, diğer Güneylerle yatay koalisyonlar inşa etme süreci de bir an önce başlamalıdır. Ancak Rusya'daki Kafkasyalılar arasında bunun için yeterli bir motivasyon yok. Bu topluluğun büyük bölümü, kendi beyazlık mitlerine ve mutlu kölelik davranışlarına sıkıca sarılmaya devam ediyor. Diğer Güneylerle böyle bir diyalog Kafkasya için tek çıkış yolu. Ancak Güney'den Güney'e kurulacak buna benzer bir ilişki ağı için nasıl bir zemin gerekli? Görünen o ki bunun pozitif varoluşsal yaratıcılık olarak yeniden varoluşması ve çoğunlukla hilebazlık temelinde kurulması gerekiyor. Yani Chela Sandoval'a¹⁴ göre bu oluşun, bilginin ve dış dünya algısının (Aesthesis) dekolonizasyonuna yönelmeli. Yitirilmiş küresel tarafın da yeniden inşa edilmesi gerekiyor. Böylece küresel Güney'e ait olma

¹⁴ Chela Sandoval'a göre bir hilebaz (trickster), özneliği bir maskara olarak, göçebe bir "biçim değiştiren" olarak uygular, yani bunu yalnızca hayatta kalmak uğruna yapmaz. Bunlar bazı (güdümlü) hareketler gerektiren *ilkeli dönüşümlerdir*. Bu hareketler yönlendirilmiştir, ama aynı zamanda kültürün siyasi alanındaki eşitlikçi sosyal ilişkilerin her gün sahneye konabilmesi için gereken etik taahhüdün yerine getirilmesini sağlayan hem bilinçliliğe hem de siyasete yönelen diasporik bir göçtür. Bkz. Sandoval, *Methodology of the Oppressed* (2000), s 62.

hissi de yeniden belirgin hale gelecektir. Bu hissin yerine gelmesi için de küçük şeylerle uğraşılması, toplumun gözünü açıp, yereli birden fazla evrensel dönüşürecek formülü araması gerekmektedir. Bu Çerkes diasporasında çok daha iyi ifade ediliyor. Diaspora, pek çok farklı Güney'in genel problemlerine karşı daha iyi bir birlik oluşturmuş durumda. Bu problemler arasında, ontolojik ötekileştirme, insan yaşamının vazgeçilirliliği, kölelik, deniz geçişi, siyahiliğin ve beyazlığın (sembolik olarak) metafiziksel ikiliği gibi kavramlar var. (Daha) Küresel bir Kafkasya öznelliği olması ve bu öznelliğin (pek çok) Güney'in küresel tarihine yazılması gerekiyor.

Bugün Kafkasyalıların kendilerinde zaman zaman fark edilebilen yeniden varoluşun dekolonyal yönlerinin, Batılı, Rus tipi veya ikinci sınıf bir imparatorluğun üçüncü sınıf bir kolonisi olmayı öngören kolonyal anlayışına dair gizli bir mantık barındıran modernite retoriğinden etkilenmeyecek alternatif bir duyarlılık yaratıp yaratmayacağını bilmiyoruz. Bu çıkmaz sokaktan olası çıkış yolları bulunması, araya eleştirel bir sınır çizgisi çekebilene tutarlı bir kurumun oluşturulmasıyla yakından ilgilidir. Modernitenin mitlerinden doğan epistemik dekolonizasyon süreci günümüzde tüm hızıyla faaliyette. Ancak Kafkasya'da, kişinin oldukça baskıcı Rus devletine karşı sadakatini kanıtlaması gereğinden ötürü böyle süreçler ağır işliyor. Kalan Çerkesler ise modernite söylemi ve temelde ırkçılık ile Avrupa'ya, ilerlemeye, beyazlığa ve medeniyete ait olma fikirleri tarafından zombileştiriliyor. Bu da küresel Güney'in diğer sakinleriyle ortaklık kurmalarını ya da dünyanın farklı yerlerindeki yerli ve kolonileştirilmiş halkların düşüncelerini ve konumlarını öğrenmek konusunda Kafkasyalıları engelliyor. Rusyalı Kafkasyalıları modernite mitinden dekolonize olmalı ve kendi epistemik kolonizasyonlarını özeleştirisel bir yolla görmeliler. Memleketimizin ve hatta yaşadığımız kıtanın, etnisitelerin ve dillerin oluşturduğu sınırların ötesinde düşünmemiz gerekiyor. Kafkasyalıların dünyadaki çevre olarak görülen konumunu değiştirmemiz ve böylece buradaki halkları modern ötesi düşünüş ve varoluşun ön gördüğü bilgisel ve siyasal alanın bir parçası haline getirmemiz gerekiyor. Son olarak, Batı ve Rus modernitesinin, İslam dünyasının veya günümüzün zengin ve yoksul Kuzeyinin büyük emperyal oyunlarında alet olmaktan vazgeçilmesi gerekiyor.

Kaynakça

Blumenbach, Johann Friedrich, *The Anthropological Treatises of Johann Friedrich Blumenbach: De Generis Humani Varietate Nativa*. 1795. Ed. ve Çev. Thomas Bendyshe. Londra: Longman, Green, Longman, Roberts and Green, 1865.

Brandt Commission, *The Brandt Commission Papers: Selected Background Papers Prepared for the Independent Commission on International Development Issues, 1978–79*. Leck, Almanya: Clausen & Bosse, 1981.

Castro-Gómez, Santiago, "The Missing Chapter of Empire: Postmodern Reorganization of Coloniality and Post-Fordist Capitalism." *Cultural Studies* 21.2–3 (2007): 428–48.

Dainotto, Roberto, "A South with a View: Europe and Its Other." *Nepantla* 1.2 (2000): 375–90.

Dostoyevsky, Fyodor, "Dnevnik Pisatelya za 1877" (Writer's Diary for 1877). *Russkaja Ideya*. Moskova: Iris Press, 2002. 154–62.

Dugin, Aleksandr, *Misterii Yevrazii* (Mysteries of Eurasia). Moskova: Arktogeya, 1996.

Dussel, Enrique, *Philosophy of Liberation*. Çev. Aquilina Martines and Christine Morkovsky. Eugene: Wipf & Stock Publishers, 1985.

Fukuyama, Francis, *The End of History and the Last Man*. New York: Free Press, 1992.

Guillen, Mauro F., ve Sandra L. Suárez, "Explaining the Global Digital Divide: Economic, Political and Sociological Drivers of Cross-national Internet Use." *Social Forces* 84.2 (2005): 681–708.

Haushofer, Karl, *An English Translation and Analysis of Major General Karl Ernst Haushofer's "Geopolitics of the Pacific Ocean": Studies on the Relationship Between Geography and History*. Ed. Lewis A. Tambs. Çev. Ernst Brehm. New York: Edwin Mellen Press, 2002.

Huntington, Samuel P., *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Simon and Schuster, 1996. Kitsikis, Dimitri. *The Intermediate Region: A Common Civilization between the Adriatic Sea and the Indus River, Dialogue of Civilizations?* Tahran, İran, 1999.

Koşubayev, Cambulat, *Abrag*. Nalçik: Elbrus, 2004.

Mackinder, Halford John, *Democratic Ideals and Reality*. New York: Holt, 1919.

McClintock, Anne, *Imperial Leather. Race, Gender and Sexuality in the Colonial Contest*. New York: Routledge, 1995.

Mignolo, Walter D., "Coloniality at Large: Time and the Colonial Difference." *The Enchantments of Modernity: Empire, Nation, Globalization*. Ed. Saurabh Dube. Londra: Routledge, 2009. 67–95.

———, "Delinking: The Rhetoric of Modernity, the Logic of Coloniality and the Grammar of Decoloniality." *Cultural Studies* 21.2–3 (2007): 449–514.

Mignolo, Walter D. ve Madina Tlostanova, "The Logic of Coloniality and the Limits of Postcoloniality." *The Postcolonial and the Global: Connections, Conflicts, Complicities*. Minneapolis: U of Minnesota P, 2007. 109–23.

———, "Theorizing from the Borders: Shifting to Geo- and Body-Politics of Knowledge." *European Journal of Social Theory* 9.1 (2006): 205–21. Murat Yagan. <http://muratyagan.com/site2007/en/en-bio.htm>. Web. 10 October 2010.

Pelipenko, Andrey, *Dualistiçeskaya revolyutsiya i smislogenez v istorii* (Dualistic Revolution and Meaning-Genesis in History). Moskova: Moscow State University of Culture and Arts, 2007.

———, *Puti Yevrazii: Russkaya intelligentsiya i sudbı Rossii*. (Eurasia's Ways: Russian intelligentsia and the Destiny of Russia). Moskova: Progress, 1992.

Robbins, Bruce, "The Sweatshop Sublime." *PMLA* 117.1 (2002): 84–97.

Sahni, Kalpana. *Crucifying the Orient*. Bangkok: White Orchid Press, 1997.

Sandoval, Chela, *Methodology of the Oppressed*. Minneapolis: U of Minnesota P, 2000.

Shami, Seteney Khalid, "Pre-histories of Globalization: Circassian Identity in Motion." *Public Culture* 12.1 (2000): 177–204.

Smith, Neil, *American Empire. Roosevelt's Geographer and the Prelude to Globalization*. Los Angeles: Los Angeles & L., 2003.

Smith, Woodruff D., "Friedrich Ratzel and the Origins of Lebensraum." *German Studies Review* 3.1 (Şubat 1980): 51–68.

Thrien, Jean Philippe, "Beyond the North-South Divide: The Two Tales of World Poverty." *Third World Quarterly* 20.4 (1999): 723–42.

Tlostanova, Madina, *Gender Epistemologies and Eurasian Borderlands*. Palgrave Macmillan: New York, 2010.

Tlostanova, Madina ve Walter D. Mignolo, "Global Coloniality and the Decolonial Option." *Kult 6 – Special Issue: Epistemologies of Transformation: The Latin American Decolonial Option and its Ramifications*. Roskilde University: Department of Culture and Identity, 2009. 130–47.

